

اولویت بندی نقش عوامل محیطی در توسعه کارآفرینی روستایی

(مطالعه موردی: مناطق روستایی شهرستان شبستر)

^۱مرتضی برزگری*، ^۲وحید فتاحی، ^۳لیلا قاسمی اسفهان، ^۴شهرز صبوری

^۱کارشناسی ارشد مدیریت اجرایی کسب و کار، دانشگاه آزاد تبریز، ایران m_barzegari1990@yahoo.com

^۲دکترای مدیریت بازرگانی، هیئت علمی دانشگاه آزاد شبستر، ایران v.fattahi@yahoo.com

^۳مربی، گروه مدیریت دولتی، دانشگاه پیام نور، ایران sanam_esfahlan@yahoo.com

^۴دانشجوی دکتری کارآفرینی، دانشگاه آزاد قزوین، ایران shahruz.sabori@gmail.com

چکیده

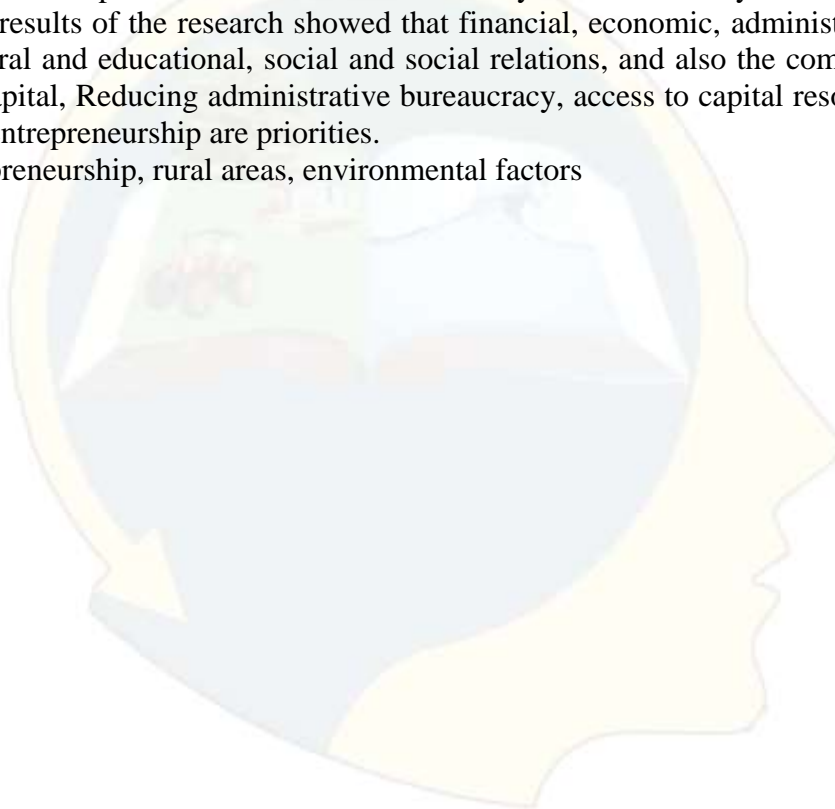
این تحقیق به منظور بررسی نقش عوامل محیطی (زیرساخت‌ها) در توسعه کارآفرینی روستایی، مطالعه موردی مناطق روستایی شهرستان شبستر انجام شده است، عوامل زیرساختی شامل، زیرساخت‌های: عمرانی و اداری، اجتماعی و ارتباطی، مالی و اقتصادی، آموزشی و فرهنگی و مولفه‌های عوامل مورد بررسی قرار گرفت، تحقیق از نوع توصیفی و به لحاظ هدف کاربردی می باشد، از هر دو روش میدانی و کتابخانه‌ای برای گردآوری داده‌های تحقیق استفاده شده است ابزار گردآوری داده‌ها به صورت مصاحبه هدایت شده می باشد و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش فرایند تحلیل سلسله مراتبی می باشد، جامعه آماری این تحقیق کل کارآفرینان، سرمایه‌گذاران، صنعت‌گران، مسئولین به تعداد نامحدود می باشد و نمونه آماری این تحقیق ۲۰ نفر به صورت نمونه‌گیری در دسترس و انتخاب خبرگان می باشد برای روایی داده‌ها از نظر اساتید و برای پایایی آنها از روش نرخ ناسازگاری استفاده شده است نتایج پژوهش نشان داد در بین عامل‌های اصلی به ترتیب، مالی و اقتصادی، اداری و عمرانی، فرهنگ و آموزش، ارتباطی و اجتماعی و در بین مولفه‌ها نیز ضمانت‌های برگشت سرمایه، کاهش بوروکراسی اداری، دسترسی به منابع سرمایه‌ای، در توسعه کارآفرینی روستایی در اولویت قرار دارند.

کلمات کلیدی: کارآفرینی، مناطق روستایی، عوامل محیطی

Abstract

This research was carried out to investigate the role of infrastructural factors in rural entrepreneurship development, a case study of Shabestar rural areas. Infrastructural factors include infrastructure, construction and administrative, social and communication, financial and economic, educational and cultural, and components. Factors were studied. The research is descriptive and in terms of the purpose of the research. Using both field and library methods for collecting research data, the data gathering tool is guided by interview. Data analysis method is a hierarchical analysis process. The statistical population of this research is totality Employers, Investors, Industrialists, Authorities, are unlimited, and the statistical sample of this study is 20 people in an accessible sampling and selection of experts. For the validity of the data for the opinion of the professors and for Their reliability has been used by the inconsistency rate method. The results of the research showed that financial, economic, administrative, and educational, cultural and educational, social and social relations, and also the components of the return were capital, Reducing administrative bureaucracy, access to capital resources, and developing rural entrepreneurship are priorities.

Keywords: Entrepreneurship, rural areas, environmental factors

مقدمه

رشد و توسعه اقتصادی در یک نظام زمانی میسر میشود که افرادی در بخش‌های مختلف جامعه با خطرپذیری به نوآوری دست بزنند و با این کار، روش‌ها و راه‌حل‌های جدید و کارآمد را جایگزین روش‌های ناکارآمد قبلی کنند (دهقان، ۱۳۸۸) تولید روستایی (کشاورزی) بوده که به عنوان یکی از نظام‌های بهره‌برداري متناسب با وضعیت تولید کشاورزی در ایران امروز می‌باشند که هدف از تشکیل آن‌ها بهره‌برداري مطلوب و کارا از زمین‌های کشاورزی بوده است (صفری شالی، ۱۳۸۱) تعاونی‌های کارآفرین را می‌توان به مثابه یکی از ابزارها و راه‌کارهای اساسی در افزایش و گسترش فرصت‌های اشتغال، افزایش سطح درآمد کشاورزان، ارتقای سطح بهره‌وری مزرعه و سرعت بخشی به روند توسعه کشاورزی به شمار آورد تعاونی جایگاه مطلوبی است که می‌تواند روحیه کارآفرینی را در افراد تقویت نموده و در شکوفایی ویژگی‌های مثبت آنان نقش شایان توجهی داشته باشد (خسروی پور و دیگران، ۱۳۹۰) هدف از تحقیق بررسی نقش عوامل زیرساختی کارآفرینی در توسعه مناطق روستایی شهرستان شبستر است، سوال اصلی تحقیق: عوامل توسعه زیرساختی در توسعه روستایی شهرستان شبستر نقش دارد؟ می‌باشد همچنین سوالات فرعی شامل عامل‌های: عمرانی و اداری، اجتماعی و ارتباطی، مالی و اقتصادی، آموزشی و فرهنگی و مولفه‌های عوامل در توسعه روستایی نقش دارد؟ می‌باشد.

پیشینه نظری

کارآفرینی به فعالیت‌ها و کارهایی اطلاق می‌شود که غیرمعمول باشد و کارآفرین فردی است که انجام امور جدید را امتحان می‌کند، ایجاد ترکیبات جدید، کشف بازارهای جدید و ... به طور خلاصه کارآفرین نوآوری را به ارمغان می‌آورد نوآوری در روستاها نیازمند تحقیقات علمی و مدیریتی بسیار سخت و پیچیده نمی‌باشد بلکه نیازمند پیش‌بینی و ایجاد فرصت کسب و کار با کیفیتی نوآورانه قبل از دیگران است (ماکومبو، ۲۰۰۹) سکستون و بومن آپتن معتقدند، کارآفرینی فرایندی است که در آن تعامل افراد با محیط بررسی می‌شوند و اعتقاد بر این است که محیط می‌تواند موجب پیدایش رفتار نوآورانه در افراد شود (اسکندری، ۱۳۸۵، ص ۸۵) و ترویج و توسعه کارآفرینی را ترغیب می‌کند (ایمنی قشلاق و دیگران، ۱۳۹۱، ص ۲۲۶)، در پژوهشی تعریف کارآفرینی روستایی (خاتون آبادی و انداده، ۲۰۰۸) را چنین ذکر کرده‌اند: کارآفرینی روستایی، عبارت است از ایجاد کسب‌وکار با بهره‌گیری از فرصت‌های محلی همراه با نوآوری و تلاش و پشتکار زیاد و پذیرش خطرهای مالی و روحی و اجتماعی که با انگیزه‌های مختلفی از جمله توفیق طلبی، رضایت بخشی، استقلال و کسب سود مالی انجام می‌شود (کرر و ثوریک، ۲۰۱۰) عوامل اقتصادی، اجتماعی، روانشناختی و ترکیب عوامل تولید را مهترین عامل کارآفرینی ذکر کرده‌اند همچنین (مارکلی، ۲۰۰۲) دسترسی به اطلاعات موثق و مطمئن، فرهنگ حمایت از کارآفرینی، فاصله با بازار و خدمات، دسترسی به سرمایه، فرصت‌های شبکه‌ای و ارتباطی و خوشه‌های صنعتی تسریع‌کننده نوآوری را لازمه کارآفرینی دانسته‌اند.

پیشینه پژوهش

(پیش‌بین و همکاران، ۱۳۹۱) پنج عامل مؤثر بر گرایش کارآفرینی در تعاونی‌های دامپروری ایران را رقابت پذیری، استقلال، ریسک پذیری، نوآوری گرایي و نیز موفقیت‌طلبی دانسته‌اند. همچنین دریافته‌اند که عوامل اجتماعی، اقتصادی و سیاستی بیشترین اثر علی را بر گرایش کارآفرینی در تعاونی‌های دامپروری کشور داشته‌اند (ساعدی، ۲۰۰۹) در پژوهشی که به منظور بررسی چالش‌های تعاونی‌های تولید کشاورزی در زمینه کارآفرینی و استخدام در استان همدان انجام داد، به این نتیجه رسید که مهم‌ترین مشکلات کارآفرینی تعاونی‌های تولید کشاورزی در استان همدان به ترتیب عبارت‌اند از: ضعف فرهنگ کارآفرینی، ضعف آموزش کارآفرینی، کمبود سرمایه برای سرمایه‌گذاری، فقدان انگیزه‌ی پیشرفت در مناطق روستایی، کمبود حمایت‌های دولتی، وابستگی به دولت مرکزی و نیز عدم اعتماد به مدیرعامل و هیئت مدیره، همچنین (آقاجانی و گنجه، ۱۳۸۹) به نقش کارآفرینی در توسعه روستا اشاره کرده‌اند (مکول و همکاران، ۲۰۱۶) در پژوهشی که به منظور بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینان در مناطق روستایی کارولینای شمالی انجام دادند دریافته‌اند که بیش‌تر کارآفرینان موفق در میان مردان بالای ۳۹ سال و دارای تحصیلات دانشگاهی بوده‌اند همچنین دیگر نتایج تحقیق حاکی از این است که موفقیت یک کارآفرین بیش از ویژگی‌های دموگرافیک به عوامل اقتصادی اجتماعی وابسته بوده است (جنسن، ۲۰۱۶) در پایان نامه‌ی

کارشناسی ارشد خود که به منظور بررسی ویژگی های کارآفرینان در میان تولیدکنندگان کشاورزی در مناطق روستایی پاراگوئه انجام داد به این نتیجه رسید که تجربه‌ی بیشتر، آموزش و رویارویی با کسب و کارهای مختلف از عوامل مؤثر در راستای موفقیت آن ها بوده است همچنین (hassan & kong, ۲۰۱۶) به نقش کارآفرینی در توسعه روستا اشاره کرده‌اند

روش شناسی

این تحقیق به لحاظ ماهیت از نوع کیفی، از نظر روش تحقیق توصیفی و به لحاظ هدف کاربردی است در این پژوهش جهت مطالعه موضوعی روش کتابخانه‌ای شامل کتب مجله‌های داخلی و خارجی، مقالات داخلی و خارجی، پایان‌نامه و اینترنت استفاده شده است همچنین برای جمع‌آوری داده از روش میدانی با استفاده از ابزار مصاحبه به صورت هدایت‌شده استفاده شده است جامعه آماری این تحقیق کل کارآفرینان و افراد موفق در حوزه کسب و کار در مناطق روستایی شهرستان هستند که تعداد دقیقی ندارند اما نمونه آماری این تحقیق به صورت نمونه‌گیری دردسترس و انتخاب خبرگان شامل (کارشناسی ارشد اشتغال و کاریابی اداره تعاون شهرستان شبستر، کارشناسان ارشد امور اقتصادی فرمانداری شهرستان شبستر، ریاست توسعه بازرگانی شهرستان شبستر، ریاست محیط زیست شهرستان شبستر، مدیر عامل شرکت آی سودا ماکارون، کارآفرینان و استادان و بازاریابان و صاحبان حرف و مشاغل شهرستان شبستر ...) به تعداد ۲۰ نفر می‌باشد جهت اطمینان از روایی این پژوهش، سوالات مصاحبه دو استاد و دو کارآفرین شهرستان شبستر قرار گرفت و اصلاحات لازم انجام گردید برای سنجش پایایی سوالات تحقیق، از روش محاسبه نرخ ناسازگاری استفاده شده است همچنین برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از فرایند تحلیل سلسله مراتبی استفاده شده است که از روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره که توسط ال ساعتی ارائه گردید زمانی که عمل تصمیم‌گیری با چند گزینه رقیب و معیار تصمیم‌گیری روبه‌روست می‌تواند مورد مقایسه زوجی قرار گیرد در واقع این تکنیک کمی-کیفی، برای مقایسه معیارها و گزینه‌ها طراحی شده است (داريجانی و همکاران، ۲۰۱۱) در به دست آوردن ماتریس زوجی، معیارها و زیرمعیارهای هر گروه دو به دو با هم مقایسه و مقادیر ۹ تا ۱ را به خود اختصاص می‌دهند (قدسی پور، ۲۰۰۰) جهت ارزیابی و اولویت‌بندی معیارها و زیرمعیارها مراحل زیر ضروری است (ساعتی و همکاران، ۲۰۰۸): تشکیل ماتریس مقایسات زوجی؛ تشکیل ماتریس به‌هنجار شده؛ محاسبه وزن نسبی شاخص‌ها؛ محاسبه نرخ ناسازگاری جهت اطمینان از پایایی داده‌ها

تحلیل و بررسی

سوال اصلی پژوهش: عوامل محیطی در توسعه کارآفرینی مناطق روستایی شهرستان شبستر نقش دارد؟ مرحله اول: تشکیل ماتریس مقایسات زوجی گروهی عوامل اصلی مؤثر در نقش عوامل اصلی مؤثر در توسعه کارآفرینی مناطق روستایی شهرستان شبستر
جدول ۱: ماتریس مقایسات زوجی گروهی عوامل اصلی مؤثر در توسعه کارآفرینی مناطق روستایی

اجتماعی و ارتباطی	مالی و اقتصادی	عمرانی و اداری	آموزش و فرهنگ	عوامل اصلی محیطی کارآفرینی
۱,۲۹۹۷	۰,۶۷۱۴	۰,۹۰۶۹	۱	آموزش و فرهنگ
۱,۲۰۳۱	۰,۷۴۰۶	۱	۱,۱۰۲۶	عمرانی و اداری
۱,۶۳۰۴	۱	۱,۳۵۰۱	۱,۴۸۹۳	مالی و اقتصادی
۱	۰,۶۱۳۳	۰,۸۳۱۱	۰,۷۶۹۴	اجتماعی و ارتباطی
۵,۱۳۳۲	۳,۰۲۵۳	۴,۰۸۸۱	۴,۳۶۱۳	مجموع

مرحله دوم: تشکیل ماتریس به‌هنجار شده مقایسات زوجی گروهی عامل‌های اصلی در توسعه کارآفرینی روستایی

جدول ۲: ماتریس به هنجار شده مقایسات زوجی گروهی مولفه های عوامل اصلی محیطی کارآفرینی

عوامل اصلی محیطی کارآفرینی	آموزش و فرهنگ	عمرانی و اداری	مالی و اقتصادی	اجتماعی و ارتباطی
آموزش و فرهنگ	۰,۲۲۹۲	۰,۲۲۱۸	۰,۲۲۱۹	۰,۲۵۱۳
عمرانی و اداری	۰,۲۵۲۸	۰,۲۴۴۶	۰,۲۴۴۸	۰,۲۳۴۳
مالی و اقتصادی	۰,۳۴۱۴	۰,۳۳۰۲	۰,۳۳۰۵	۰,۳۱۷۶
اجتماعی و ارتباطی	۰,۱۷۶۴	۰,۲۰۳۲	۰,۲۰۲۳	۰,۱۹۴۸

مرحله سوم: محاسبه وزن نسبی شاخص ها (میانگین به هنجار شده مولفه ها)

جدول ۳: وزن نسبی عوامل اصلی محیطی کارآفرینی در توسعه مناطق روستایی

آموزش و فرهنگ	۰,۲۳۱۳
عمرانی و اداری	۰,۲۴۴۳
مالی و اقتصادی	۰,۳۲۹۹
اجتماعی و ارتباطی	۰,۱۹۴۵
جمع	۱

برای بررسی و اطمینان پایایی داده ها از روش نرخ ناسازگاری استفاده می شود که در جدول زیر آورده شده است:

جدول ۴: محاسبات نرخ ناسازگاری مقایسه های زوجی مؤثر بر نقش عوامل محیطی در توسعه کارآفرینی روستایی

عوامل اصلی در توسعه کارآفرینی	WSV	CV	λ_{max}	II	IR
آموزش و فرهنگ	۰,۹۲۷۱	۴,۰۰۸	۴,۰۲۷	۰,۰۰۶۷۵	۰,۰۰۷۵
عمرانی اداری	۱,۰۰۰۷	۴,۰۹۶۵			
مالی و اقتصادی	۱,۳۲۱۳	۴,۰۰۵			
اجتماعی ارتباطی	۰,۷۷۷۸	۳,۹۹۹۱			

همان گونه که در جدول ۴ نشان داده شده است، نرخ ناسازگاری محاسبه شده برای ماتریس مقایسات زوجی گروهی، کوچک تر از ۱,۰ می باشد. بر همین اساس نیز می توان گفت بین مقایسات زوجی گروهی انجام گرفته سازگاری وجود دارد پس از بررسی داده های خام ماتریس اولیه در اکسل و تبدیل به ماتریس به هنجار شده نهایتاً وزن نسبی عناصر در جداول ۵ تا ۹ در پاسخ به سوالات فرعی تحقیق آورده شده است.

سوال فرعی ۱: (مولفه های) عمرانی و اداری در توسعه مناطق روستایی شهرستان شبستر نقش دارد؟

جدول ۵: وزن نسبی مولفه های عمرانی و اداری در توسعه مناطق روستایی

دسترسی به منابع انرژی	۰,۲۵۹۲
زیرساخت شبکه حمل و نقل	۰,۳۱۹۵
کاهش بورکراسی اداری	۰,۴۲۱۳
مجموع	۱

سوال فرعی ۲: (مولفه های) آموزش و فرهنگ در توسعه مناطق روستایی شهرستان شبستر نقش دارد؟

جدول ۶: وزن نسبی مولفه های آموزش و فرهنگ در توسعه مناطق روستایی

دسترسی به فضای اینترنت و مجازی	۰,۲۸۱۱
پیوند دانش بومی و رسمی	۰,۴۱۳۲
دسترسی به مراکز آموزشی	۰,۳۰۵۷
مجموع	۱

سوال فرعی ۳: (مولفه های) اجتماعی و ارتباطی در توسعه کارآفرینی مناطق روستایی شهرستان شبستر نقش دارد؟

جدول ۷: وزن نسبی مولفه های اجتماعی و ارتباطی در توسعه کارآفرینی مناطق روستایی

نقش روابط اجتماعی	۰,۲۸۸۳
نقش فناوری اطلاعات در توسعه	۰,۲۸۱۶
نقش کارگروهی در توسعه	۰,۴۳۰۱
مجموع	۱

سوال فرعی ۴: (مولفه های) مالی و اقتصادی در توسعه کارآفرینی مناطق روستایی شهرستان شبستر نقش دارد؟

جدول ۸: وزن نسبی مولفه های مالی و اقتصادی در توسعه کارآفرینی مناطق روستایی

دسترسی به منابع سرمایه ای	۰,۳۱۰۹
کارآمدی شبکه های بانکی	۰,۲۹۰۹
ضمانت برگشت سرمایه گذاری	۰,۳۹۸۲
مجموع	۱

پس از محاسبه وزن عوامل نسبی و مولفه های عوامل اصلی و فرعی (معیارها و زیرمعیارها)، با ضرب عوامل اصلی در فرعی وزن نهایی هر مولفه بدست می آید که در جدول ۶ نشان داده شده است:

جدول ۹: وزن نهایی و اولویت مولفه های موثر در توسعه عوامل محیطی مناطق روستایی شهرستان شبستر

شماره	وزن اصلی	وزن نسبی	وزن نهایی	مولفه ها	رتبه مولفه
۱	۰,۲۳۱۳	۰,۲۸۱۱	۰,۰۶۵۰۱	دسترسی به فضای مجازی و اینترنت	۹
۲	۰,۲۳۱۳	۰,۴۱۳۲	۰,۰۹۵۵۷	پیوند دانش بومی و رسمی	۵
۳	۰,۲۳۱۳	۰,۳۰۵۷	۰,۰۷۰۷۰	دسترسی به مراکز آموزشی	۸
۴	۰,۲۴۴۳	۰,۲۵۹۲	۰,۰۶۳۳۲	دسترسی به منابع انرژی	۱۰
۵	۰,۲۴۴۳	۰,۳۱۹۵	۰,۰۷۸۰۵	زیرساخت شبکه حمل و نقل	۷
۶	۰,۲۴۴۳	۰,۴۲۱۳	۰,۱۰۲۹	کاهش بوروکراسی اداری	۲
۷	۰,۳۲۹۹	۰,۳۱۰۹	۰,۱۰۲۵	دسترسی به منابع سرمایه ای	۳
۸	۰,۳۲۹۹	۰,۲۹۰۹	۰,۰۹۵۹۶	کارآمدی شبکه های بانکی	۴
۹	۰,۳۲۹۹	۰,۳۹۸۲	۰,۱۳۱۳	ضمانت برگشت سرمایه	۱
۱۰	۰,۱۹۴۵	۰,۲۸۸۳	۰,۰۵۶۰۷	نقش روابط اجتماعی	۱۱
۱۱	۰,۱۹۴۵	۰,۲۸۱۶	۰,۰۵۴۷۷	نقش فناوری اطلاعات در توسعه	۱۲
۱۲	۰,۱۹۴۵	۰,۴۳۰۱	۰,۰۸۳۶۵	نقش کارگروهی در توسعه	۶

نتایج و پیشنهادات

- نتایج مقایسات زوجی عوامل اصلی و فرعی در توسعه کارآفرینی مناطق روستایی شهرستان شبستر نشان می دهد:
- در بین عوامل اصلی، اولویت به ترتیب با عامل های اصلی؛ مالی و اقتصادی، عمرانی و اداری، آموزش و فرهنگ، اجتماعی و ارتباطی می باشد که با یافته های آمادی و همکاران (۱۳۸۸)، (mc dowell, 2016) نیز دارای انطباق بالایی است
  - نتایج مقایسات زوجی مولفه های مالی و اقتصادی نشان داد: در بین مولفه ها ضمانت برگشت سرمایه، دسترسی به منابع سرمایه ای، کارآمدی شبکه های بانکی در اولویت قرار دارند
  - نتایج مقایسات زوجی مولفه های عمرانی و اداری نشان داد: کاهش بوروکراسی اداری، زیرساخت شبکه حمل و نقل، دسترسی به منابع انرژی، در اولویت قرار دارند
  - نتایج مقایسات زوجی آموزش و فرهنگ نشان داد: پیوند دانش بومی و رسمی، دسترسی به مراکز آموزش، دسترسی بهتر به فضای مجازی و اینترنت، و در اولویت قرار دارند
  - نتایج مقایسات زوجی ارتباطی و اجتماعی نشان داد: اولویت به ترتیب با؛ نقش کارگروهی در روستا، تاثیر روابط اجتماعی، نقش فناوری اطلاعات در توسعه کارآفرینی روستا می باشد

پیشنهادات

- با توجه به مهاجرت مردم روستاها به شهرها و کاهش جمعیت و خیلی مشکلات دیگر و کمبود شغل و بررسی دیگر شاخصها و پارامترها موارد ذیل پیشنهاد می شود:
- توجه بیشتر مسئولین به مسایل مالی و منابع اقتصادی، منابع سرمایه ای، ضمانت های برگشت سرمایه با توجه به نظرات خبرگان و سرمایه گذاران
  - حل مسایل مربوط به افزایش قوانین بوروکراسی اداری و زیرساختهای حمل و نقل و قوانین های حمایت از کارآفرینان

۳. برگزاری کلاسهای آموزش و لزوم فرهنگ سازی همچنین ارتباط دانش دانشگاهی با تجربه عملی کارآفرینان
۴. توسعه تعاملات در روستاییان و تبیین نقش کارگروهی در روستا، همچنین استفاده مطلوب از فناوری اطلاعات در توسعه و نقش آداب و رسوم اجتماعی در جذب کارآفرینان
۵. استفاده بیشتر از متخصصین کارآفرینی و بازاریابی و افراد خلاق برای بهره‌برداری از پتانسیل های روستاها
۶. تشویق بیشتر روستائیان برای ماندن در روستاها با توجه به ایجاد شغل و امکانات و کمک به تولید و اقتصاد کشور

منابع

- آذر، عادل و رجبزاده، علی، (۱۳۹۳). تصمیم‌گیری کاربردی رویکرد MADM، چاپ ششم، تهران انتشارات نگاه دانش.
- آقاجانی، ح.ع.، و گنجه خور، ز. (۱۳۸۹)، تبیین نقش ویژگی های روان شناختی کارآفرینان بر فرایند کارآفرینی مستقل مورد مطالعه: کارآفرینان استان مازندران. پژوهش نامه ی مدیریت تحول، صفحات ۱۱۸-۱۴۰.
- اسکندری، فرزاد، (۱۳۹۲)، بررسی و تبیین راهکارهای توسعه کارآفرینی در نظام آموزش عالی کشاورزی ایران، رساله دکتری، به راهنمایی سید محمود حسینی و خلیل کلانتری، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی، دانشگاه تهران.
- ایمنی قشلاق، سیاوش، خانی، فضیله و هاشمی، سید سعید، (۱۳۸۸)، نقش گردشگری در توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه تطبیقی: روستای کندوان و اسکندان شهرستان اسکو)، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، ۱۹۳، شماره ۲۳، صص ۱۲۰.
- دهقان، حسین، (۱۳۸۸)، آشنایی با مفاهیم و مبانی کارآفرینی، (دسترسی سال اول ۲۰ اردیبهشت ۱۳۸۹).
- صفری شالی، ر. (۱۳۸۱)، تعاونی های تولید روستایی ایران. مجله جهاد، سال بیست و دوم، شماره ۲۵۰-۲۵۱، صفحات ۶۴-۷۱.
- خسروی پور، ب.، و برادران، م.، و غنیان، م.، و منفرد، ن.، و گودرزی، ز. (۱۳۹۰)، بررسی ضرورت و ویژگی های یک تعاونی کشاورزی کارآفرین، کار و جامعه، شماره ۱۳۵، صفحات ۴۶-۵۴.
- پیش بین، س.ا.، و ایروانی، ه.، و موحد محمدی، س.ح.، و شعبانعلی فمی، ح.، و رضوانفر، ا. (۱۳۹۱)، بررسی نقش عوامل محیطی بر گرایش کارآفرینی در تعاونی های دامپروری ایران. مجله ی تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، دوره ۲-۴۳، شماره ۳، صفحات ۴۹۷-۵۰۹.

Khatoonabadi, A., Andadeh, Gh. (2008). [Assessing the success of rural entrepreneurs in Isfahan Province using AHP and factor analysis method (Persian)]. Paper presented at The National Conference on Entrepreneurship Development in Scientific-Applicational Education, Mashhad, Iran, 23-24 December 2008.

Darijani, A., Shahhossein Dastjerdi, S., and Shahnoushi, N. 2011. Determination of drought risk management priorities in agricultural sector of Gonbad-e-Kavous district using AHP technique. *Agricultural Economics* 5 (1): 37-59. (In Persian with English summary).

Makombe, I. A. M. (2009). Women entrepreneurship development and empowerment in Tanzania: The case of sido/ unido-supported women microentrepreneurs in the food processing sector, submitted in accordance with the requirements for the degree of Doctoral dissertation, the university of South Africa Promoter

Carree, M. A., & Thurik, A. R. (2010). The impact of entrepreneurship on economic growth. In J. Zoltan, D. B. Audretsch, (Eds.), *Handbook of Entrepreneurship Research; An Interdisciplinary Survey and Introduction* (pp. 437-71). New York: Springer.

Markley, D. M. (2002). *Entrepreneurship in rural America: Prepared for the NCSL, rural development task force*. Lincoln: Center for Rural Entrepreneurship.

Jensen, B. J. (2016). *Entrepreneurs' Perceived Factors of Success and Barriers-to- Entry for Small Business and Farm Operations in Rural Paraguay*. Master dissertation, Utah State University.

McDowell, D., Rodriguez, B. M., & Davis, D. (2016). Success Factors for Small Entrepreneurs in North Carolina. In 2016 Annual Meeting, San Antonio, Texas (No. 230125). Southern Agricultural Economics Association.

Saadi, H. (2009). Study on agricultural production cooperative challenges in Iran's entrepreneurship and employment (Hamedan Province). Proceedings of International Entrepreneurship Congress SMEs and Entrepreneurship. 14198-192 ,16-15-. Retrieved from: kutuphane.ieu.edu.tr.

Hassan, R. M., & Kong, R. (2016). Factors influencing entrepreneurship: A comparative analysis among farmers in Shaanxi, Shandong, Henan and Gansu provinces, china. African Business and Management Research Journal ISSN: 2518-1(2 ,0312).

Saaty, T., and Peniwati, K. 2008. Group decision making: drawing out and reconciling differences. Pittsburgh, Pennsylvania: RWS Publications.

